

SUCCESSIEBELASTING EN STAATSUITGAVEN.

II.

Staatsuitgaven.

„I do think that, under the pressure of the great armaments which are eating out the heart of Europe, Europe is hurrying headlong to bankruptcy”.

Lord Rosebury, 24 November 1909 in het Hoogerhuis.

„It is impossible for any one to contemplate the present naval and military arrangements without the gravest forebodings. Even if they do not lead to war, they will eventually end in bankruptcy and ruin”.

Lord Avebury. On Peace and Happiness. ch. XVIII: The peace of nations, 1909.

Wanneer wij aan het hoofd dezer bladzijden, welke over de staatsuitgaven in enkele Europeesche landen zullen handelen, de bovenstaande uitspraken hebben geplaatst, zoo zal het niet gewraakt kunnen worden, dat wij ons juist op deze autoriteiten beroepen.

Immers, het was de behandeling van het Engelsche Budget van 1909/10 welke ons de vraag deed stellen, of niet de daarbij voorgedragen verhooging der belastingen wees op eene stijging der staatsuitgaven in bedenkelijke verhoudingen. Welnu, zoowel Lord Rosebury als Lord Avebury behoorden tot de oppositie der Regeering, die dit budget voordroeg; doch de oppositie tegen de Regeering betrof wel de middelen, voorgesteld ter voorziening in de vermeerdering der staatsuitgaven, niet die vermeerdering zelve. Veeleer, wat dit betreft, werd door de oppositie aan de Regeering verweten dat zij, bepaaldelijk ten aanzien der uitgaven voor de vloot, nog te spaarzaam te werk ging, en was inderdaad door de Regeering niet meer gedaan dan zich, met zekere be-

hoedzaamheid, te plooiën naar den aandrang van andere zijde.

Dit geeft aan de getuigenis der twee aangehaalde staatsmannen eene zeer groote waarde. Geen zweem van partijschap kan daaraan te gronde hebben gelegen of ook slechts eenigen invloed daarop hebben uitgeoefend. Wèl moesten zij doordrongen zijn van het gevaar waarop zij wezen, wjl zij daardoor het drijven hunner eigen partijgenooten dwarsboomden.

Is dan inderdaad het opdrijven der uitgaven in Engeland — en elders — zóó ver gegaan als wij beweren en als uit de aangehaalde uitspraken zou blijken? Eukele cijfers mogen hierop het antwoord geven.

In de eerste plaats den loop van zaken in Engeland behandelende, is, alvorens de jaarlijksche budget-cijfers vermeld worden, de aandacht te vestigen op de staatsschuld.

Engeland heeft geen staatsspoorwegen, noch is de staat zieh daar op andere wijze op industrieel gebied gaan bewegen; alleen vorderde in 1870 de overname der telegraaflijnen van particulieren eene uitgave van pd. st. 7 millioen. Aldaar dientengevolge geen staatsschuld waartegenover productieve bezittingen staan; behalve dat sedert jaren de staat in het bezit is van een partij aandeelen in het Suezkanaal. Ten andere is er wel geen tweede staat te noemen, waar steeds met zoo groote zorg er voor gewaakt is de gewone staatsuitgaven uit gewone inkomsten te bestrijden. En in de enkele oorlogen waarin, sedert het midden der vorige eeuw, het land betrokken was, werd, onder den invloed van Gladstone's stelregel, dat wie oorlog wilden voeren, er in de eerste plaats zelve de lasten van moesten dragen, ook door onmiddellijke belangrijke belastingverhooging verkregen, dat, ten minste voor een deel, de buitengewone uitgaven dadelijk gedekt werden. Tevens is steeds er ernstig naar gestreefd de bestaande staatsschuld door aanhoudende amortisatie te verminderen; belangrijke resultaten werden te dezen opzichte vooral verkregen sedert Gladstone daartoe de uitgifte van aflopende annuïteitsschulden, in conversie tegen geconsolideerde schuld, wist dienstbaar te maken, alsmede dank zij de regeling, in 1875 onder Northcote getroffen door de invoering van het new sinking fund.

Toch is sedert het begin der vorige eeuw, toen, ten gevolge der Napoleontische oorlogen, zij op een bijzonder hoog cijfer steeg, de Engelsche staatsschuld zeer aanzienlijk gebleven. De

dienst der staatsschuld is dan ook steeds een belangrijken post blijven vormen op het budget der staatsuitgaven; zegge, een zwaren druk blijven uitoefenen op het nationaal inkomen. Wel een bewijs hoe onvermijdelijk het is, dat oorlogen nog, tijdenlang, ook van het nageslacht zware offers vergen.

De staatsschuld van het Vereenigd Koninkrijk bedroeg:

	pd. st.
1774 vóór het begin van den oorlog met Amerika	127.162.413
1784 na het eindigen van dezen oorlog.	243.063.145
1792 vóór het begin van den oorlog met Frankrijk	239.663.421
1815 bij het einde der Napoleontische oorlogen .	861.039.049
1854 vóór het begin van den oorlog met Rusland	801.777.305
1857 na afloop van dien oorlog	837.144.597

Nu volgde een van jaar tot jaar geleidelijk vorderende vermindering der schuld totdat die

31 Maart 1899 terug gegaan was op	628.021.572
31 " 1900 nog bedroeg	628.930.653
maar toen tengevolge van den Zuid-Afrikaanschen oorlog weder krom tot	
31 " 1903 op totaal	770.778.762
waarna de amortisatie haar werk hervatte, zoodat	
31 " 1909 de totaalsom weder terug gegaan was op	702.687.897

Eens aannemende, dat de amortisatie van 1815 tot 1854 uitsluitend betroffen heeft de schuld aangegaan van 1792 tot 1815, die van 1857 tot 1899 geheel gedelgd heeft de schuld aangegaan van 1854 tot 1857, en die van 1903 tot 1909 voor zooveel mogelijk gedelgd heeft de schuld van 1899 tot 1903 aangegaan, dan zou uit het voorgaande overzicht blijken, dat de schuld, welke 31 Maart 1909 bedroeg 702.6 millioen pd. st., bestond uit de schuld van vóór 1792, bedragende destijds

	pd. st.
restant der schuld aangegaan gedurende de Napoleontische oorlogen	388.4 "
en restant der schuld aangegaan in den oorlog met Zuid-Afrika	74.6 "
Te zamen als boven	702.6 millioen.

Stellende 3 pCt. voor rente en amortisatie, moet dus de bevolking van het Vereenigde Koninkrijk nog altijd, heden ten dage, jaarlijks van de vruchten der algemeene voortbrenging ruim $11\frac{1}{2}$ millioen pd. st. afstaan om goed te maken de kosten der Napoleontische oorlogen van het begin der vorige eenw, en, in het geheel, bijkans 19 millioen pd. st. om goed te maken deze kosten en die welke tot de schuld van vóór 1792 hebben geleid, waaronder voor een belangrijk deel die van den oorlog met Amerika.

Volledigheidshalve zij aan het staatje betreffende de Engelsche staatsschuld nog toegevoegd, dat laatstelijk tegenover het passief stond een actief van pd. st. 37 millioen, waarvan de voornaamste post gevormd wordt door de reeds genoemde aandelen Suez-kanaal, welke in 1876 gekocht zijn en laatstelijk getaxeerd werden op een waarde van ruim 32 millioen pd. st., alsmede het kas-saldo der schatkist, dat den 31sten Maart 1909 pd. st. 6.350.427 bedroeg.

Naast de eigenlijke staatsschuld, geconsolideerde en vlottende schuld, opgevoerd in ons staatje en gewoonlijk genoemd de „Dead Weight Debt“, stonden daarentegen ook nog enkele speciale schulden tot een gezamenlijk bedrag — op 31 Maart 1909 — van pd. st. 51.433.412. Dit zijn schulden welke in de latere jaren, aanvangende 1891, voor bijzondere doeleinden zijn aangegaan. Eigenlijk in strijd met den vroeger steeds golden hebbenden stelregel, dat alle gewone uitgaven uit de inkomsten bestreden moesten worden. Maar beweerd werd, dat de bedoelde uitgaven niet den dienst van één jaar betroffen doch meerdere, en toen is besloten daartegen op korte termijnen te leenen ten einde de last over eenige jaren te verdeelen. Voor het grooter deel golden die uitgaven militaire doeleinden; namelijk, voor pd. st. 20.570.019 de vloot en voor pd. st. 11.805.171 het leger.

Wij laten nu volgen een staatje waaruit blijkt, welke in de laatste vijftig à zestig jaren de verhooging is geweest welke het Engelsche Budget successievelijk onderging, welk het aandeel in die algemeene verhooging is geweest van de uitgaven voor leger en marine, en in welke mate daarin voorzien is door de inkomstenbelasting en de successierechten. Tot punt van uitgang hebben wij genomen het jaar 1853, het laatste normale budget-jaar vóór den Krimoorlog. Dan volgt het jaar 1857/58, toen na dien oorlog de toestand weder normaal geworden was, en vervolgens telkens tien jaar later. Ten slotte vullen wij het

overzicht aan met eenige opgaven betreffende de allerlaatste jaren.

Opgemerkt moet nog worden, dat in de samenstelling van het Engelsche Budget van 1907/8 af een wijziging is gekomen. Volgens eene in 1888 tot stand gekomen regeling ¹⁾ zijn tot inclusief 1906/7 enkele der rijksbelastingen voor een deel geheven ten behoeve der Plaatselijke Besturen; o. a. betrof dit de successierechten. Die heffingen werden in ontvangst en uitgaaf niet in het Rijksbudget opgevoerd. Beginnende met het dienstjaar 1907/8 is echter op deze regeling terug gekomen. Sedert komt de opbrengst der belastingen, welke het betrof, weder geheel ten bate van het Rijksbudget en is de uitkeering aan de Plaatselijke Besturen op andere wijze geregeld en komt die onder de staatsuitgaven voor. ²⁾ Zooals uit het hier volgende staatje blijkt waren de bedoelde heffingen successievelijk opgeklommen tot ruim 10 millioen pd. st. in 1906/7. Bij gebrek aan de noodige bijzonderheden hebben in het hier volgende staatje de rijksinkomsten niet opgevoerd kunnen worden voorzover ze uitsluitend de belastingen betroffen ³⁾, maar zijn in die totalen nog enkele andere ontvangsten inbegrepen; intusschen zijn deze niet van veel beteekenis.

Ziehier dan het bedoelde overzicht. ⁴⁾

¹⁾ Verg. mijn art. Successiebelasting bl. 392/3.

²⁾ In het door mij in bovengenoemd artikel bl. 411 opgenomen staatje werden de Rijksontvangsten opgevoerd inclusief de heffingen ten behoeve der Plaatselijke Besturen, conform aan eene berekening dienaangaande in het Statistical Abstract opgenomen.

³⁾ Verg. voor de jaren 1895 tot 1909 mijne opgave in art. Successierechten bl. 411.

⁴⁾ De bronnen waaraan dit overzicht en verdere dergelijke opgaven ontleend worden, zijn de volgende:

Speciaal voor Engeland, Public Income and Expenditure 1688—1869 Parliamentary Return dd° 1869; en Statistical Abstracts United Kingdom;

en in het algemeen, Denkschriftsband zur Begründung des Entwurfs eines Gesetzes betreffend Aenderung im Finanzwesen, uitgegeven door het Deutsche Reichsschatzamt in 1908;

F. Faure, Budgets de la France et des autres états de l'Europe de 1868 à 1887;

het Bulletin de Statistique et de Législation comparée;

het Fransche Annuaire Statistique, het Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich; de Engelsche Statistical Abstracts for Foreign Countries; en The Economist.

Engeland, Verenigd Koninkrijk.

De onderstaande cijfers stellen voor Millioentalen ponden sterling.

Dienstjaar.	Totaalsom der Staats- uitgaven.	Waarin begrepen uitgeven voor Leger.	Marine.	Leger en Marine te zamen.	Totaalsom der staatsincom- sten excl. post, telegraaf en domeinen.	Waarin begrepen opbrengst der Inkomsten- belasting.	Opbrengst der successie- rechten ten behoeve der Pl. besturen.
1858	5512	988	682	1650	5390	551	
1857/8	6813 1)	1440	1059	2499	6468	1159	
1867/8	7124	1542	1117	2659	6463	618	
1877/8	8240	1611	1098	2709	7320	582	
1887/8	8742	1817	1232	3049	7881	1444	824
1897/8	10293	1933	2085	4018	9101	1518	1110
1906/7	13941	2776	3143	5915	12287	3160	1440
Uitkeering uit Rijks- belast. aan Pl. Bel. op den voet der Be- grooting v. v. jaren	1022						
1907/8	14963	2711	3114	5825	13309 2)	3238	1908
1908/9	15229	2684	3218	5902	13372 2)	3293	1907
Budget 1909/10	16415				12844 2)		1837
afvermind.amortisatie	350						
Verhooring Ink. Bel. en Successierechten	16005	2744	3514	6258		350	285
Stelle dus opbrengst en v. volgende jaren	2776	4060	6836			3643	2122
Budget 1910/11						40	2630

1) Inclusief pd. st. 1.490.000 buitengewone legeruitgaven voor Perzische expeditie en Chineeschen oorlog.
 2) Opbrengst der Middelen, uitsluitend wegens belastingen in deze jaren Mill. pd. st. 13005, 13032 en 12553 en vermoedelijke opbrengst der belastingen in 1909/10 volgens Budget Lloyd George p. m. pd. st. 150.

Ten aanzien der uitgaven voor de Marine zij volledigheidshalve nog opgeteekend, dat in de totaalsom der begrooting voor 1910/11, uitgetrokken ad pd. st. 40.603.700, begrepen is een bedrag van pd. st. 1.322.752 voor annuïteit ter afdoening van de speciale leeningen waarvan hierboven gesproken is.

De uitgaven welke uit die speciale leeningen ten behoeve der marine zijn geschied en welke niet opgenomen zijn onder de Begrootigsposten, waren de volgende:

Jaar.	pd. st.
1901/2	2.745.176
1902/3	3.198.017
1903/4	3.261.083
1904/5	3.402.575
1905/6	3.313.604
1906/7	2.431.201
1907/8	1.083.663
1908/9	948.262
1909/10 Begrooting. .	—
1910/11 Begrooting. .	—

Ziehier nog eene opgave van de totaalsom der uitgaven voor de marine, t. w. uit begrootingskredieten, exclusief de daarin begrepen annuïteiten voor den dienst der speciale leeningen, alsmede uit de opbrengst dier leeningen; voorts van de sommen hierin begrepen voor nieuwen scheepsaanbouw. ¹⁾

	Totaalsom der uitgaven. pd. st.	Uitgaven voor nieuwen scheepsbouw. pd. st.
1901/2	33.604.236	8.865.080
1902/3	33.904.099	8.534.917
1903/4	38.468.550	11.115.733
1904/5	39.628.018	11.263.019
1905/6	35.449.633	9.688.044
1906/7	32.808.979	8.861.897
1907/8	31.120.416	7.832.589
1908/9	31.865.538	7.406.930
1909/10 Begrooting . .	33.812.344	8.885.194
1910/11 "	39.280.948	13.279.830

¹⁾ Ontleend aan Statement explanatory of the Navy Estimates, 1910/11.

Het blijkt uit ons overzicht dat, in weinig meer dan een halve eeuw, de staatsuitgaven van het Vereenigd Koninkrijk bijkans verdriedubbeld zijn, gestegen zijnde van 55 millioen pd. st. in 1855 op 160 millioen pd. st. in 1909/10. En een enkele oogopslag geeft ook reeds aan, dat de hoofdoorzaak hiervan gevonden wordt bij de militaire uitgaven, d. i. bij leger en vloot te zamen genomen. Reeds eenige jaren geleden vorderden deze meer dan al de staatsuitgaven te zamen in 1853, en op de Begrooting voor 1910/11 zijn ze zelfs hooger uitgetrokken dan de totaalsom der staatsuitgaven in 1857/58 bedroeg.

Het gaat intusschen niet aan om zich, voor dergelijke vergelijking, te houden aan het ruw-weg tegenover elkander stellen van zulke getallen. Maar uit eene nadere ontleding der cijfers zal ons blijken, dat de vermeerdering der militaire uitgaven van nog veel grooter beteekenis is, dan op den eersten aanblik het geval schijnt te zijn.

Voor een juiste vergelijking der uitgaven in verschillende jaren, dient, natuurlijk, voor alles rekening gehouden te worden met het bevolkingscijfer.

Dit geschiedende is de uitkomst de volgende:

Jaartal.	Bevolking. Millioentallen.	Uitgaven per hoofd der bevolking in guldens Ned. crt.		Percentage der uitgaven voor leger en vloot in verhouding tot de totalen der uitgaven.
		Totaalsom der uitgaven.	Uitgaven voor leger en vloot.	
1853	28	23.62	7.07	29 ⁹ / ₄
1908/9	44 ¹ / ₂	41.07	15.91	38 ⁷ / ₅
1909/10	45	42.84	16.69	38 ⁹ / ₅

Hieruit blijkt een stijging van de totaalsom der uitgaven per hoofd der bevolking van f 23.62 op f 42.84 en voor de militaire uitgaven alleen van f 7.07 op f 16.69.

Doch er is meer. Onder de uitgaven van 1909/10 was begrepen een bedrag van pl. m. 10 millioen pd. st. voor uitkeering aan Plaatselijke Besturen, eene uitgave ten laste van 's Rijks budget die in 1853 niet bestond en waartegenover toen plaatselijke heffingen stonden; voorts eene uitgave van pd. st. 8.750.000 voor ouderdomspensioenen, uitgave in 1853 geheel onbekend. Om de vergelijking tusschen 1853 en 1909/10 juist te maken

moeten genoemde posten dus van de totaalsom van 1909/10 afgetrokken worden.

Dit doende komt men tot het volgende resultaat.

	Millioen pd. st.
Totaalsom der staatsuitgaven in 1853	55.12
af uitgaven voor leger en vloot	16.50
Andere uitgaven	38.62
uitmakende per hoofd der bevolking f 16.55.	
Totaalsom der staatsuitgaven in 1909/10	160.65
af uitkeering Pl. B.	10.—
ouderdomspensioenen.	8.75
	<u>18.75</u>
	blijft 141.90
af uitgaven voor leger en vloot	62.58
Andere uitgaven	79.32
uitmakende per hoofd der bevolking f 21.15.	

Alzoo vermeerdering van uitgaven per hoofd der bevolking van 1853 tot 1909/10:

de gewone staatsuitgaven, exclusief die voor leger en vloot,
van f 16.55 op f 21.15 is 27⁸⁰ pCt.

de uitgaven voor leger en vloot
van f 7.07 op f 16.69 is 136⁰⁷ pCt.

Het zal verder niet onnuttig zijn optemerken, dat de stijging der uitgaven voor leger en vloot geenszins geleidelijk in haar werk is gegaan; daarbij zijn integendeel enkele perioden voorgekomen van sterke opdrijving in korten tijd, telkens een uitvloeisel van wisseling in politieke inzichten.

De eerste periode van opdrijving der uitgaven voor de vloot dagteekent van de tweede helft der tachtiger jaren, toen de versterking der vloot in Frankrijk, en eerlang daarnevens ook die der Russische vloot, in Engeland beschouwd werden als aan het land de verplichting opleggende, om evenzeer zijn vloot aanzienlijk te vermeerderen. Het was de periode toen het beginsel post vatte; dat de Engelsche vloot ten minste even sterk moest zijn als die van twee andere groote mogendheden te zamen, wilde het land zijn maritieme suprematie bewaren. Tien jaren later volgde de Zuid-Afrikaansche oorlog en deze gaf een nieuwe aanleiding tot vermeerdering der uitgaven voor de marine; niet

alleen tot versterking van de vloot, doch ook tot het bouwen van dokken en soortgelijke werken op allerlei plaatsen over de geheele wereld, werken waarvan vele eerlang volkomen nutteloos bleken te zijn en slechts tot doellooze geldverkwisting te hebben geleid. In 1900 stegen de marine-uitgaven voor het eerst boven de 30 millioen pd. st., zijnde juist driemaal zooveel als in 1871, toen Goschen aan het hoofd stond van het departement, en dus — het mag niet zonder belang zijn er de aandacht op te vestigen — als in de dagen van den Fransch-Duitschen oorlog. Het herstel van den vrede in Zuid-Afrika bracht eene kortstondige afbreking in de opdrijving der marine-uitgaven, doch inderdaad slechts eene zeer kortstondige. Eerlang toch volgde vernieuwde opdrijving onder den invloed der vrees voor de ontwikkeling der Deutsche marine, en hiermee begon de Dreadnought-craze, welke thaus reeds tot een verdere vermeerdering van een tiental millioenen in de jaarlijksche uitgaven heeft geleid.

Voor het leger waren de uitgaven tot op het tijdstip, dat de Zuid-Afrikaansche oorlog aanving, tamelijk stationnair gebleven, doch daarna is ook wat deze aangaat de toestand geheel gewijzigd; van 18 à 19 millioen pd. st., als hoogste cijfer vóór dien oorlog, zijn ze nu geklommen op ongeveer 27 millioen pd. st.

Het hier volgende tabellarisch overzicht resumeert de hier gedane mededeelingen.

Jaartal.	Bevolking. Millioen- tallen.	Legeruitgaven.		Marineuitgaven.		Leger en Marine
		Millioen pd. st.	Guldens p. H. d. B.	Millioen pd. st.	Guldens p. H. d. B.	Guldens p. H. d. B.
1871	31 ⁵	13.43	5.12	9.46	3.60	8.72
1881	35 ⁹	14.68	4.91	10.70	3.57	8.48
1891	37 ⁷	17.55	5.59	14.12	4.49	10.08
1910	45	27.44	7.32	35.14	9.37	16.69

In de tweede plaats behandelen wij de financiën van Frankrijk.

De volgende tabel geeft een overzicht van de vermeerdering der staatsschuld sedert het einde van het eerste Keizerrijk, alsmede van de ontwikkeling der staatsuitgaven sedert 1853, welk jaar wij genomen hebben tot punt van uitgang om het overzicht te doen aansluiten aan dat betreffende Engeland.

Frankrijk.

De getallen stellen alle millioentallen voor, die betreffende de staatsschuld en de uitgaven millioentallen francs.

Jaar.	Bevolking.	Geconsolid.	Totaalsom der gewone uitgaven.	Uitgaven waarin begrepen		
		Nominaal kapitaal.		dienst der Staatssch.	voor het Leger.	voor de Marine.
1814		1.266				
1830		4.426				
1853		5.516	1.331	410	323	96
1858		9.424	1.692	571	366	133
1868	38 ³	13.026 ¹⁾	1.598	518	394	156
1878	37 ²	20.412	2.791	1.206	557	197
1883	37 ⁹	21.493	3.100	1.328 ²⁾	616	259 ³⁾
1888	38 ³	24.662	3.060	1.287	548	184
1893	38 ³	25.966	3.451	1.269	649	253
1898	38 ⁸	25.889	3.527	1.251	659	289
1903	39 ¹	25.984	3.597	1.186	706	305
1908	39 ³	25.825	3.869	1.256	777	322
Budget						
1909	39 ³	25.511	4.005	1.263	799	334
1910	39 ³	25.451 ⁴⁾	4.185	1.269	872	375

¹⁾ Het hier per 1868 vermelde bedrag der geconsolideerde staatsschuld is het bedrag der 4½, 4 en 3 pCts. rente in 1870 bij den val van het tweede Keizerrijk, vóór den aanvang der oorlogsleeningen.

²⁾ Ten opzichte der jaarlijksche uitgaven voor den dienst der staatsschuld moet in het oog worden gehouden, dat door de conversiën van 1883 tot 1902 eene rentebesparing werd verkregen van in totaal 136 millioen frs.

³⁾ De opvoering der marine-uitgaven in de eerste tachtiger jaren bereikte haar climax in 1885 toen deze 309 millioen frs. bedroegen, waarna, in de eerstvolgende jaren, weder eene belangrijke vermindering volgde.

⁴⁾ Het bedrag der Staatsschuld is, als aan het hoofd der kolom vermeld is, het kapitaalsbedrag der Geconsolideerde schuld. Hieraan is echter toe te voegen het bedrag van eenige speciale schulden, t. w. de schuld aan de spoorwegmaatschappijen, aan de Caisse de Depots et de Consignations, de Obligations à court terme, enz. Met inbegrip van deze onderscheidene schulden bedroeg de totaalsom der staatsschuld op 1 Januari 1909 . . . 28.933 mill. frs. waarbij nog kwam het bedrag der vlottende schuld dat voor 1 Juni 1909 vermeld wordt à . . . 1.396 „ „
te zamen . . . 30.389 mill. frs.

Européén, dat de bruto opbrengst van post, telegraaf en telefoon en voorts van de staats-domeinen en van de staats-monopolies, in het budget van 1908 was uitgetrokken tot een bedrag van 898 millioen frcs, tegenover de uitgaven voor deze gezamenlijke diensten tot een bedrag van 399 millioen francs; batig saldo, zeide hij, 499 millioen frcs., dat tot 3 pCt. rente een kapitaal uitmaakt van ruim 16 milliarden, welke in mindering der staatsschuld zouden komen. Doch de netto opbrengst van de monopolies, tabaks-monopolie, enz., is eenvoudig eene indirecte belasting en vertegenwoordigt slechts voor een zeer klein deel de rente der ten behoeve der zaak verrichte kapitaals-uitgaven; en zoo zijn op de bedoelde opzetting meer aanmerkingen te maken, welke de uitkomst aanmerkelijk wijzigen.

Hoe aanzienlijk de gewone uitgaven voor leger en vloot zijn toegenomen, trots de door leening gedekte buitengewone militaire uitgaven, hebben wij hierboven reeds onder cijfers gebracht. Ze bedroegen laatstelijk al weinig minder dan de soortgelijke uitgaven in Engeland, waar, dank zij de insulaire positie des lands, de legerbehoefte wel minder zijn dan in Frankrijk, doch waar daarentegen, wegens de koloniale bezittingen, de eischen aan de vloot te stellen onvergelykelyk grooter zijn.

Militaire uitgaven en dienst der staatsschuld, te zamen genomen, bedroegen laatstelijk in Frankrijk ruim 60 pCt. van de totaalsom van het budget; zegge van het budget, gestegen op bijkans 4200 millioen francs, terwijl het vóór den Duitsch-Franschen oorlog slechts ongeveer 1600 millioen francs beliep.

In de derde plaats zij de aandacht gevestigd op de financiën van het Duitse Rijk.

Ziehier, wat deze betreft, een overzicht van de ontwikkeling der Rijks-schuld.

Duitschland. Rijksschuld.

Jaartal.	Bedrag in Millioen-tallen Marken.	uitmakende per hoofd der bevolking. Mark.
31 Maart 1878	72.2	1.66
1881	267.8	5.90
1886	440.0	9.36
1891	1317.8	26.56
1896	2125.3	40.46
1901	2395.7	42.99
1906	3543.5	58.14
1907	3803.5	61.48
1908	4003.5	63.78
1 October 1908	4253.5	67.34

Van de opbrengst dezer leeningen hadden, volgens de officieele berekening, tot op het einde van 1907 gestrekt ter voorziening,

in uitgaven voor het leger	1670.1	millioen	mark.
" " " de marine	768.4	"	"
tot dekking van gewone uitgaven . .	81.7	"	"
" " van deficiten op den gewonen dienst	32.6	"	"
<hr/>			
Te zamen. .	2552.8	millioen	mark.

Naast de Rijks-schuld van

Millioen Mark.

4.003.5 per 31 Maart 1908, stonden begin 1908 de volgende schulden der gezamenlijke rijkslanden :

13.301.6 staats-schulden

799.7 provinciale schulden

6.560.3 gemeenteschulden

59.3 bijzondere leeningen voorschool en armenfondsen

tezamen 24.724.4 millioen mark

en van het gezamenlijk bedrag van 17.305.1 rijks- en staats-schulden waren spoorweggenschulden :

Millioen mark 225.6 voor rekening van het Rijk en

" " 6431.0 voor rekening der afzonderlijke staten, waarvan millioen mark 2.712.2 voor rekening van Pruissen. De rentelast der staatsschulden bedroeg in 1907

voor rekening van het Rijk 132.8 millioen mark

" " van de afzonderl. staten 449.8 " "

waarbij voor deze laatste kwam, voor

verplichte amortisatie 82.9 " "

Voorts volgt hier, wat het Rijk betreft, een overzicht van het jaar 1877/78 af, zegge te beginnen met het jaar waarin de Rijks-schuld een aanvang nam, van het totaal der gewone rijks-uitgaven, waarbij afzonderlijk vermeld de daarin begrepen uitgaven voor den dienst der schuld, voor het leger en voor de marine. Daarbij valt op te merken, dat het Rijksbudget van uitgaven verdeeld is in twee afdelingen: doorlopende uitgaven en uitgaven welke niet wederkeeren; doch waarvan, naar het blijkt, er toch telken jare weder voorkomen.

Duitsche Rijk.

De getallen stellen voor millioentallen marken.

Dienst eind 31 Maart.	Totaal.	Gewone Uitgaven waarvan voor			Bijkomende gewone, niet wederk. uitgaven		Totaal der uitgaven voor Leger en Marine.
		Dienst	S. S.	Leger.	Leger.	Marine.	
1878	708.0	2.3		320.3	21.2	54.8	435.3
1881	696.1	8.9		327.0	24.7	42.9	409.5
1886	815.0	17.3		338.4	36.6	33.2	423.5
1891	1256.7	48.2		399.9	40.9	42.4	487.6
1896	1520.3	71.6		472.1	58.5	43.9	594.2
1901	2139.7	89.0		563.1	81.5	89.9	788.7
1906	2158.8	132.8		632.6	115.3	87.9	928.9
1907	2421.4	147.4		652.2	126.8	111.9	1021.1
1908	2525.5	159.9		670.5	133.8	127.2	1060.5
1909	2615.3	171.4		671.4	143.6	98.9	1068.9

De gewone staats-uitgaven der Rijkslanden, van de afzonderlijke staten, bedroegen in 1908 millioen mark 5.149.6, waarvan voor Pruissen alleen een bedrag kwam van millioen mark 3319.5. Maar tegenover deze totaalsom der jaarlijksche uitgaven van Pruissen stond onder de inkomsten des lands een ontvangstpost van millioen mark 2001.3 aan bruto-inkomsten der staatsspoorwegen. Netto bedroegen deze inkomsten 599.1 millioen mark, d. i. namelijk zonder aftrek der bedragen vereischt voor de rentebetaling en amortisatie der spoorweg-schulden.

Het blijkt uit de voorgaande staatjes hoezeer ook in Duitschland de militaire uitgaven in aanzienlijke mate hebben bijgedragen, zoowel tot vorming der rijksschuld, als tot opvoering der jaarlijksche uitgaven.

Ziehier trouwens nog een ander staatje dat dit duidelijk aangeeft.

Daarin is namelijk aangegeven welke, sedert de vorming van het Duitsche rijk, de vermeerdering is geweest der uitgaven voor leger en marine, alsmede die voor den dienst der rijksschuld, per hoofd der bevolking; en daarnevens wordt vermeld welke, eveneens per hoofd der bevolking, de rijks-uitgaven zijn geweest voor het algemeene pensioenfonds.

Jaar. Gemiddeld.	Uitgaven per hoofd der bevolking voor		
	Leger en Marine.	Dienst der Rijks-schuld. M a r k e n.	Algemeen Pensioenfonds.
1872—75	8.63	0.07	0.49
1876—80	9.91	0.08	0.42
1881—85	9.06	0.2	0.43
1886—90	9.20	0.6	0.62
1891—95	10.76	1.2	0.90
1896—1900	13.18	1.3	1.12
1901—1905	14.43	1.4	1.27
1906	16.64	2.2	1.55
1907	17.91	2.2	1.63
1908	19.09	2.4	1.75

Wij zouden veel te uitvoerig moeten worden indien wij aan de opgaven betreffende de financiën van Engeland, Frankrijk en het Duitsche Rijk, die van de andere Europeesche landen wilden toevoegen. Voor het door ons beoogde doel mag het ook voldoende geacht worden, ons te bepalen tot de financiën dezer drie voornaamste en toonevende staten.

Alleen mogen enkele opgaven betreffende Rusland hier nog eene plaats vinden, om te doen blijken, hoezeer aldaar eveneens de militaire uitgaven zijn toegenomen, alsmede die voor den dienst der staatsschuld.

R u s l a n d.					
Jaar.	Totaalsom der gewone uitgaven.	Waarvan voor			Buitenge- woon voor Leger.
		Dienst St. Schuld. Millioentallen	Leger. Roebels.	Marine.	
1871	499.7	85.0	159.2	21.1	—
1881	732.4	195.6	225.6	30.4	29.9
1891	875.3	248.0	226.1	45.4	26.6
1901	1657.2	275.5	326.0	93.6	18.5
1908	2075.7	385.9	433.1	87.0	—

De Russische staatsschuld, tevoren alreeds hoogst aanzienlijk, heeft laatstelijk, tengevolge van den oorlog met Japan, opnieuw een zeer belangrijke verhooging ondergaan.

Van millioen roebel 6.392 in 1892 was ze in 1907 op millioen roebel 8725 gestegen; daaronder was respectievelijk 3010 en 3143 millioen roebel zoogenaamde spoorweg-leeningen.

Ten slotte nemen wij nog twee opgaven over uit een artikel van den reeds genoemden Franschen schrijver, den heer Edmond Thery. Ze zijn ontleend aan zijn weekblad, waarin hij laatstelijk, in een serie van artikelen, een vergelijkende studie heeft ge-

leverd van de economische toestanden van Europa in 1858, 1883 en 1908. Wij moesten hierboven constateeren ons met de appreciaties van den geachten schrijver niet altijd te kunnen vereenigen. Zijne zuiver statistieke opgaven zijn ons echter gebleken genoegzaam juist te zijn. Wij zeggen: genoegzaam; zulke opgaven zijn zelden volkomen juist te controleeren; de heer Théry noemt b.v. het bedrag der Europeesche staatsschulden in 1908, doch zijn dit nu de cijfers van begin, of einde 1908? Hij zelf heeft trouwens aan zijn tabellen de opmerking verbonden, dat ze niet met volkomen juistheid waren op te maken en dat de door hem gegeven getallen onder zeker voorbehoud moeten aangenomen worden, meer als minima-eijfers dan als de volkomen juiste cijfers. Onder vermelding van dit voorbehoud, meenen wij ze met gerustheid te kunnen overnemen.

Welnu dan, volgens Thery bedroegen de gezamenlijke Europeesche staatsschulden

in 1858	millioen francs	52.560
" 1883	" "	106.953
en " 1908	" "	151.429

en de jaarlijksche militaire uitgaven — leger en marine — der gezamenlijke Europeesche staten

in 1858	millioen francs	2.390
" 1883	" "	4.111
en " 1908	" "	7.546

Deze getallen zijn op zichzelf zoo welsprekend, dat 't niet noodig zal zijn er veel aan toe te voegen. Alleen zij uitdrukkelijk opgemerkt, dat, terwijl in het tijdperk 1858 tot 1883 de voornaamste Europeesche oorlogen van de tweede helft der vorige eeuw voorvielen, in het tijdperk 1883 tot 1908 daarentegen de Europeesche vrede niet verstoord werd. En toch in dit tweede tijdperk eene vermeerdering der militaire uitgaven met 3435 millioen francs tegen in het eerste tijdperk nog slechts 1721 millioen francs vermeerdering, en eene vermeerdering der staatsschulden, wel iets minder belangrijk dan in het eerste tijdperk, maar toch nog altijd van 44.576 millioen francs, na reeds 54.393 millioen francs vermeerdering in het eerste tijdperk.

Professor Schmoller schreef in de hoogst belangrijke studie, waarin hij onlangs de financieele geschiedenis der laatste eeuwen

van eenige Europeesche staten in vogelvlucht overzag ¹⁾), wijzende op den zwaren belastingdruk waaronder thans Frankrijk gebukt gaat, dat men het volk bewonderen moet, dat zoo zwaren belastingdruk zonder morren draagt, doch tevens niet loochenen kan, dat die druk wel tot de uiterste grens gaat van wat gedragen kan worden: „das sie (die Steuerlast) bis an die Grenze des Erträglichen geht“.

Wij, voor ons, zijn geneigd deze woorden over te nemen, doch, als conclusie betreffende de financieele toestanden waarop wij de aandacht vestigden, ze toe te passen op de Europeesche staten in het algemeen en inzonderheid op de drie voornaamste onder deze, welker financiën wij meer in bijzonderheden bespraken.

Welke toch is, om nog even enkele hoofdpunten in herinnering te brengen; welke toch is de toestand?

In Engeland is de staatsschuld nog altijd boven de 700 miljoen pd. st., tegen 628 millioen minimum en 861 millioen maximum in de vorige eeuw, en het budget slechts in equilibrium gehouden doordat de inkomsten-belasting in vollen vredes-tijd is opgedreven tot een percentage dat vroeger alleen als oorlogsbelasting geduld werd (thans 1 sh. 2 pc. per pd. st. en zelfs 1 sh. 8 pc. voor inkomens boven pd. st. 5000 tegen maximum 1 sh. 4 pc. in den Krimoorlog en 1 sh. 3 pc. in den Zuid-Afrikaanschen oorlog), en doordat de successierechten zoo hoog zijn opgevoerd, dat ze twee en een half maal zooveel moeten opbrengen als vijftien jaar geleden.

In Frankrijk een staatsschuld van 30 milliarden francs tegen 13 milliard vóór den Fransch-Duitschen oorlog en een Budget van ruim 4 milliarden. Dientengevolge dan ook voortdurende opdrijving der belastingen — de successiebelasting laatstelijk tot een maximum percentage van 29 pCt. — en desuietegenstaande verleden jaar op de Begrooting van gewone inkomsten en uitgaven een deficit van meer dan 150 millioen.

In het Duitsche Keizerrijk in dertig jaar, in vollen vredes-tijd, een staatsschuld gevormd van meer dan vier milliarden marken, waarvan 2500 millioen alleen ter bestrijding van hetgeen de militaire uitgaven meer hebben vereischt dan uit de jaarlijksche inkomsten kon bestreden worden, terwijl toch de

¹⁾ Gustav Schmoller. Historische Betrachtungen ueber Staatenbildung und Finanzentwicklung. Jahrbuch XXXIII. 1.

jaarlijksche last dier uitgaven in hetzelfde tijdsverloop vermeerderde van 435 op 1069 millioen marken. In Duitschland dan ook, niet minder dan in Frankrijk, ja in nog veel sterker mate en reeds sedert jaren, een voortdurend streven tot opvoering der bestaande belastingen en invoering van nieuwe, en des ondanks jaar op jaar belangrijke deficiten.

Men huivert bij de gedachte, wat er van den financieelen toestand der rijkste en machtigste onder de Europeesche staten zou worden — om van de mindere maar niet eens te gewagen — indien opnieuw een Europeesche oorlog zou losbranden. Voorwaar, eene catastrophe als door Lord Rosebury en Lord Averbury gevreesd, ware dan niet te vermijden.

En er is nog iets anders anders. Bekend is het, hoezeer in de laatste jaren het vraagstuk der werkloosheid in alle Europeesche staten in beteekenis is toegenomen. Allerwege zint men op hulpmiddelen om daarin tegemoet te komen. Doch terecht is het van verschillende zijden gezegd, dat de werkloosheid in het wezen der zaak een loon-kwestie is. Geen wonder echter, dat de loonen gedrukt worden waar de voortbrenging allerwege zoo zwaar belast wordt ten behoeve van onproductieve uitgaven, en bij milliarden er kapitaalsvernietiging plaats vindt ter vermeerdering der leger-toerusting, in plaats van dat die kapitalen beschikbaar blijven ter ontwikkeling en vermeerdering der algemeene voortbrenging.

Waarlijk, het wordt tijd dat Europa tot bezinning kome. Dat in alle Europeesche staten er een ernstig streven besta om het volksbestaan en de onafhankelijkheid te bevestigen en te verzekeren; niemand die dat zal misduiden, het anders zou wenschen! Doch tweeerlei politiek kan gevolgd worden om dat doel te bereiken.

Er is de politiek waardoor in Engeland een Pitt zich nog grooter roem heeft verworven als vredes-minister dan als oorlogs-minister, de politiek na hem opnieuw gevolgd door Peel en Gladstone, evenzoo, immers aanvankelijk, door Disraeli en waaraan ook een Hertog van Wellington en een Palmerston hun goedkeuring hechtten. Haar hoofdgedachte is deze, dat in vredes-tijd de militaire uitgaven van het land zooveel mogelijk verminderd, en daarvoor geen onnoodige offers gevraagd moeten worden; dat, zoolang het vrede is, alles moet aangewend worden om den bloei en den rijkdom van het land te bevorderen;

dat dit de kracht en het aanzien des lands veel meer verhoogt dan geldverspillingen voor oorlogstoerusting. „The more you reduce the burden of the people in time of peace the greater will be your strength when the hour of peril comes“, is een gezegde van Disraeli. En voor hem had b. v. een Lord John Russel ook reeds gezegd: „it is by relying on the greatness of the country and on the spirit of our people that you will be most formidable in war, and not by any new-fangled system of increased estimates during a time of peace“. Door dergelijke politiek te volgen heeft ook Duitschland, naar door Schmoller in zijn hierboven aangehaald geschrift werd opgemerkt, zich van 1814 tot 1860 hersteld van de verliezen door Napoleon het land aangebracht, en zijn krachtsbetoon in de zestiger jaren voorbereid.

Lijurecht tegenover deze politiek staat die welke door Frankrijk na den oorlog van 1870 is gevolgd, welke sedert ook de politiek van Duitschland is geworden en in de latere jaren al meer en meer ook ingang heeft gevonden in Engeland. Het is geworden een onderlinge wedstrijd om door militair machtsbetoon elkander in bedwang te houden. Doch hoe meer op dien weg wordt voortgegaan, hoe meer, intrinsiek, de landen verarmen; hoe meer, zou het oogenblik eens aanbreken dat van machtsbetoon werkelijk gebruik gemaakt moest worden, het gevaar groot is, dat alsdan slechts van krachts-uitputting zou blijken. Kan iemand zich denken hoe, zou opnieuw een oorlog als die van 1870 uitbreken, het Deutsche Rijk of Frankrijk, bij den tegenwoordigen toestand hunner financiën, de alsdan onvermijdbare offers zouden kunnen brengen? En inmiddels wordt aan het volhouden van dergelijke politiek heel wat volkswelvaart geofferd.

Doch hoe aan die roekelooze politiek te ontkomen? De eene staat toch kan voor de anderen niet onderdoen, zoolang dit de algemeene politieke richting blijft; en ook de kleinere staten worden door de grootere op dien weg, die ten verderve leidt, medegesleept.

Alle hoop moet, onzes inziens, gevestigd zijn op de Parlementen. Van daar moet op de Regeeringen zoo krachtigen en onwederstaanbaren drang worden uitgeoefend, dat de Regeeringen wel tot gezamenlijk overleg moeten komen om aan den bestaanden jammer een einde te maken.

Amsterdam, Juni 1910.

G. M. BOISSEVAIN.